ORTODOKSİA
AHLÂKÎ VE DİNÎ RESALE

Müdürü mes'ul
MELETİOS LUKAKİS

Mahal idare
Tahta Minare, Vodina Sokağı 42
İstanbul – Fener

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΖ'. — ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1942 — ΤΕΥΧΟΣ 11

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΕΤΕΙΩ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΑΙΩΝΙΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ

Οἱ ἄνθρωποι μέσα εἰς τὰ πεφωτισμένα γραφεῖά των ἠμποροῦν νὰ δημιουργοῦν διαφόρους θεωρίας σχετικὰς πρὸς τὸ ἀπαραίτητον ἢ μὴ τοῦ α ἢ τοῦ β ἀτόμου διὰ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην τροπὴν τοῦ ροῦ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς ὁμάδος ἀνθρώπων, ἑνὸς ἔθνους, ἢ καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ γεγονότα ὅμως εἶναι ἰσχυρότερα ἀπὸ τὰς θεωρίας· αἱ πραγματικότητες πάντοτε ἐπιβάλλονται καὶ ἐξαφανίζουν τὰς εἰκασίας καὶ ὑποθέσεις. Ὑπάρχουν μάλιστα ὡρισμέναι κρίσιμοι στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας τραγικῶς ἐμφανίζεται ἡ πλήρης ἀγωνίας διὰ τὸ μέλλον καμπὴ ποὺ θὰ φέρῃ τὴν καταστροφὴν ἢ τὴν ἀνάστασιν ἑνὸς ἔθνους. Ἰδιαιτέρως κατὰ τὰς τοιαύτας στιγμὰς τῆς ζωῆς τῶν ἐθνῶν ἡ ἐμφάνισις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἶναι ἀπαραίτητος, εἶναι ἐμφάνισις σωτήρων. Ἐν καιρῷ ὁμαλῶν περιστάσεων καὶ αἱ μετριότη-

τες ἠμποροῦν νὰ ὁδηγοῦν τὰ ἔθνη εἰς τὸν προορισμόν των χωρὶς μεγάλας ἀβαρίας. Ὅταν ὅμως ὁ ροῦς τῶν γεγονότων καταντᾷ εἰς τὴν στροφὴν ἐκείνην ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον μιᾶς ὁλοκλήρου χώρας ἡ παρουσία τῶν ἱκανῶν χειριστῶν, τῶν ἐπιλέκτων ἰσχυρῶν πνευμάτων, εἶναι ἐπιτακτική· ἄνευ αὐτῶν ὁ θάνατος· μετ' αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν ἡ ζωή. Εἶχε πλῆρες δίκαιον ὁ διάσημος J. J. Rousseau ὅταν ἔγραφεν· «αἱ μεγάλαι εὐκαιρίαι κάμνουν τοὺς μεγάλους ἄνδρας» (**ce sont**

les grandes occasions qui font les grands hommes). Ἄνευ ἰδιαιτέρων ὅρων καταλλήλων πρὸς ἀνάδειξιν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἴσως καὶ αἱ μεγάλαι ἀξίαι νὰ περνοῦν σχεδὸν ἀπαρατήρητοι, ἢ μᾶλλον χωρὶς νὰ ἠμπορέσουν νὰ ἐξαντλήσουν τὴν ἀπόδοσίν των.

Μεγάλη τῷ ὄντι στρατιωτική, πολιτικὴ καὶ ἀναμορφωτικὴ διάνοια, ποὺ ἀνέσυρε τὸ τουρκικὸν ἔθνος ἀπὸ τὸ χεῖλος τῆς καταστροφῆς ὑπῆρξεν ὁ Γαζῆ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὁ Ἀτατούρκ. Ἐφωδιασμένος μὲ ἀγχίνοιαν καὶ διορατικότητα, μὲ καρτερίαν καὶ ἀκούραστον ἐπιμονήν, καθ' ὃν χρόνον πολλοὶ ἔβλεπον τὸ

λαυάγιον τοῦ ἐγχειρήματός του, Ἐκεῖνος γεμᾶτος ἀπὸ θάρρος καὶ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀτάραχος καὶ εὔελπις ἐβάδιζε πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἀπὸ μακρὰν ἔβλεπε τὸ κατάντημα τῆς κοπιαστικῆς πορείας του, τοὺς ἀγλαοὺς καρποὺς τῶν ἀνυπολογίστων κόπων καὶ θυσιῶν του. Διὰ τὰ μεγάλα ἔργα δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ μέγάλη διάνοια· ἀπαραίτητα πρὸς τοῦτο εἶναι καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἀνεξάντλητος ὑπομονή. «Δὲν ὑπάρχει ἀληθινὴ μεγαλοφυΐα, κατὰ τὸν **Alfred de Musset**, χωρὶς ὑπομονήν» (**il n'y a pas de vrai génie sans patience**).

Ὁ Ἀτατοὺρκ κατώρθωσε νὰ φθάση εἰς τὸ αἴσιον τέρμα τοῦ μεγάλου ἀναμορφωτικοῦ του ἔργου· ἐμεγαλούργησε. Ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς ὁλόκληρον ἔθνος· ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς μεγάλης του προσωπικότητος νέας ἰδέας, νέα αἰσθήματα, νέαν νοοτροπίαν, ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀναδημιουργίας. Τοιαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τοῦ ἔθνους του ἐξαιρετικὴ ἐπίδρασίς του, ἡ ζύμωσις, ἀκόμη καὶ ἡ ἐπανάστασις τὴν ὁποίαν πρὸ παντὸς ἐδημιούργησεν εἰς τὰ βάθη τῆς ἐσωτερικῆς ὑπάρξεως τῶν τέκνων τῆς πατρίδος του ὥστε ὁ θάνατός του δὲν κατέρριψε τὸ μεγαλειῶδες οἰκοδόμημά του. Τὸ ἐστήριξεν ἐπάνω εἰς στερεὰ θεμέλια ποὺ κατεσκευάσθησαν μὲ τὸ ἀνώτερον περιεχόμενον τῆς διανοίας του καὶ τῆς ψυχῆς του. Ἀνεδείχθη ὁ δημιουργός, ὁ γεννήτωρ, ὁ πατὴρ τῆς Νέας Τουρκίας. Τὸ ὄνομά του Ἀτατοὺρκ εἶναι ἀνάγλυφος παράστασις μιᾶς πραγματικότητος.

Ἐνώπιον τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῆς προσωπικότητος ποὺ ἐξέλιπεν ὡς γηΐνη ὕπαρξις μὲ εὐγνωμοσύνην εἰλικρινῆ καὶ ἀΐδιον κλίνει τὸ γόνυ σύμπαν τὸ ἔθνος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς τετάρτης ἐπετείου (10 π. μηνὸς) τοῦ θανάτου του. Πολλαὶ ἀκόμη ἐπέτειοι θὰ περάσουν, ἡ δίνη τῶν μεταβολῶν πολλὰ θὰ μεταβάλῃ καὶ πολλὰ θὰ καταρρίψῃ· τὸ ἔργον τοῦ Αἰωνίου Ἀρχηγοῦ θὰ μείνῃ ἀσάλευτον, ἀνώτερον τοῦ πανδαμάτορος χρόνου. Γύρω ἀπὸ τὴν σκιάν του θὰ καίῃ ἄσβεστος ὁ λιβανωτὸς τῆς εἰλικρινοῦς ἐκτιμήσεως καὶ τοῦ μεγάλου θαυμασμοῦ, ἡ δὲ προσεκτικὴ μελέτη τῆς ἐξαιρετικῆς προσωπικότητός του καὶ τοῦ μεγαλειώδους ἔργου του θὰ ἐνισχύῃ καὶ θὰ ἐνθαρρύνῃ τὰ τέκνα τῆς πατρίδος ποὺ βαδίζουν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀληθινῆς προόδου.

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΚΑΙ Ο ΚΛΗΡΟΣ

Ἡ φιλανθρωπία, περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος ἐνταῦθα, πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὑπὸ τὴν γενικωτέραν της ἔννοιαν. Πρόκειται περὶ ὑποστηρίξεως, ἐνισχύσεως καὶ ἀνακουφίσεως τοῦ πλησίον ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικῆς ἢ ἠθικῆς ἢ καὶ ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς. Τὸ εἶδος τῆς ἀνακουφίσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ μίαν ἑκάστοτε παρουσιαζομένην συγκεκριμένην περίπτωσιν. Καὶ αὐτὴ ἡ ὑλικὴ βοήθεια εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ περιορισθῇ εἰς τὴν κατὰ τρόπον ἐξευτελιστικὸν παροχὴν χρηματικοῦ τινος ποσοῦ ἄνευ περαιτέρω σκέψεως καὶ προγράμματος. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ οἱ ἐλεούμενοι συνήθως μεταβάλλονται εἰς ἐπαίτας. Ἀληθινὴ φιλανθρωπία εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία εὑρίσκει τὰ μέσα νὰ καταστήσῃ τὸν βοηθούμενον ἱκανὸν νὰ ἐξασφαλίζῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀξιοπρεπῶς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, δὲν πρόκειται περὶ ἀπομάχων γερόντων ἢ ἀναπήρων ἢ γενικῶς ἀπόρων ἀσθενῶν. Κατὰ τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ὁ ἀποτελεσματικώτερος καὶ ἀνθρωπινώτερος τρόπος τῆς ἐφαρμογῆς τῆς φιλανθρωπίας εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος συνίσταται εἰς τὴν τοποθέτησιν τῶν ἀπόρων γερόντων, ἀναπήρων καὶ ἄλλων παρομοίων εἴς τι εἰδικὸν καθίδρυμα ὅπου ἡ περίθαλψις θὰ εἶναι καλλιτέρα ὑπὸ πολλὰς ἀπόψεις. Ὅταν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου αὐτῆς διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον καθίσταται ἀδύνατος, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιβάλλεται ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν πατροπαράδοτον χρηματικὴν βοήθειαν τοῦ πάσχοντος ἢ εἰς παροχὴν εἰς αὐτὸν διαφόρων εἰδῶν — τροφῆς, ρουχισμοῦ — καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ὑγιεινῆς κατοικίας.

Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἐκ τῆς ὑλικῆς δυστυχίας πόνος ἦναι μεγάλος καὶ πολλάκις ἀφόρητος, πόσον μεγαλύτερον καὶ ὀδυνηρότερον εἶναι τὸ τραῦμα τὸ ἠθικόν, τὸ ὁποῖον δημιουργοῦν εἰς τὰ βάθη τῆς ἐσωτερικῆς ὑπάρξεως τοῦ πλησίον μας ἀπώλεια προσφιλῶν ὑπάρξεων ἢ ἄλλα δυστυχήματα, ἢ μεγάλα ἐλαττώματα ἢ ἐγκλήματα φανερὰ ἢ μυστικά! Ὁ καλὸς ψυχολόγος καὶ πνευματικός, ἱκανὸς νὰ κατευθύνῃ τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων (directeur de conscience), ἱερὸς Χρυσόστομος λέγει τὰ ἑξῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου· "*ἡ διὰ πραγμάτων προστασία*" εἶναι πολλὲς φορὲς ἀνωτέρα καὶ ὠφελεῖ καὶ σώζει περισσότερον ἢ ἡ διὰ χρημάτων βοήθεια. Καὶ παρακάτω κάμνει λόγον περὶ τῆς διὰ τῆς "*συμβουλῆς*" βοηθείας καὶ προστασίας (Ὁμιλ. ΚΕ' πράξεις). "Νομίζεις πὼς εἶναι μικρὰ ἐλεημοσύνη τὸ νὰ ἠμπορέσῃς νὰ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ μίαν ἀρρώστειαν

τὴν ψυχὴν τοῦ πλησίον σου, ὅταν π.δ.χ. αὐτὴ εὑρίσκεται εἰς μεγάλην στενοχωρίαν καὶ ἀπορίαν καὶ κινδυνεύῃ τὸν ἔσχατον κίνδυνον;» Ἐλεεῖς τὸν ἀδελφόν σου ὅταν τὸν συμβουλεύῃς καὶ τὸν νουθετῇς καὶ τὸν θεραπεύῃς ἀπὸ διάφορα ἠθικὰ ἐλαττώματα. (1)

Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ εἴδη τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀνωτέρας ἀνθρωπιστικῆς ἀλληλεγγύης τὸ ἔργον τοῦ κληρικοῦ εἶναι πολύτιμον καὶ ἡ συμβολή του ἀπαραίτητος. "**Ἅλας τῆς γῆς**" καὶ "**φῶς τοῦ κόσμου**" θὰ ἀναδειχθῇ πράγματι ὁ κλῆρος ὅταν ἀσκῇ τὴν φιλανθρωπίαν ὑπὸ ὅλας τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας μορφάς. Προκειμένου περὶ τῆς χρηματικῆς καὶ τῆς ὑλικῆς καθόλου βοηθείας νὰ δίδῃ ἐμπράκτως τὸ παράδειγμα ἐν τῷ μέτρῳ τῶν μικρῶν του οἰκονομικῶν δυνάμεων. Κυρίως ὅμως πρέπει αὐτὸς νὰ δεικνύῃ πρωτοβουλίαν καὶ μὲ τὸ ἠθικὸν καὶ κοινωνικόν του κῦρος νὰ ἠμπορῇ νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν του χρήματα τῶν εὐπορούντων καὶ μὲ αὐτὰ νὰ ἀνακουφίζῃ τοὺς οἰκονομικῶς δυστυχοῦντας μὲ τὸν καλλίτερον καὶ πειὸ συγχρονισμένον τρόπον. **Ὁ καλὸς κληρικὸς** εἶναι παρήγορος πτωχῶν καὶ πλουσίων, εἶναι ὁ καλὸς ἄγγελος τῶν οἰκογενειῶν, ὁ πνευματικὸς ποὺ ἀνακουφίζει τὴν ψυχήν, ὁ σωτὴρ εἰς τὰς ἐσωτερικὰς θυέλλας καὶ τρικυμίας. Αὐτὸς ἠμπορεῖ νὰ χέῃ τὸ βάλσαμον τῆς παρηγορίας εἰς τὰς πειὸ τεταραγμένας, ἀθύμους καὶ μελαγχολικὰς ψυχάς.

Καὶ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ὁ κληρικὸς τῆς σημερινῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία κατακλύζεται μὲ τόσας συμφορὰς ἀτομικὰς καὶ συνολικάς, ἂς ἔχῃ ὡς πρότυπα τοὺς ἀρχαίους πατέρας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίως τὸν Μ. Βασίλειον. Κάθε κληρικὸς ἠμπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ μίαν σύγχρονον "βασιλειάδα", ὅπου νὰ ἀνακουφίζωνται ὄχι μόνον οἱ οἰκονομικῶς δυστυχισμένοι, "οἱ νοσοῦντες καὶ τὰ τῶν τραυμάτων ἄκη" (Γρ. τοῦ Θεολόγου ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μ. Βασίλειον), ἀλλὰ καὶ οἱ ὑποφέροντες ἠθικῶς, οἱ ἔχοντες ἀνήσυχον τὴν συνείδησιν, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κολυμβῶντες μέσα εἰς τὴν ὑλικὴν εὐμάρειαν δὲν εὑρίσκουν οὐδὲ σταγόνα νεροῦ διὰ νὰ δροσίσουν τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωάννης ὁ

1) «Ἔστι καὶ προστῆναι, ἔστι καὶ χεῖρα ὀρέξαι· πολλάκις καὶ χρημάτων μειζόνως ἔσωσεν ἡ διὰ ***πραγμάτων προστασία...*** Δύνασαι διὰ προστασίας;... σφόδρα καὶ τοῦτο μέγα... δύνασαι διὰ θεραπείας; Καὶ τοῦτο ποίησον, οἷον ἰατρὸς εἶ τὴν ἐπιστήμην; ἐπιμελήθητι ἀρρωστούντων· καὶ τοῦτο μέγα. Δύνασαι ***διὰ συμβουλῆς; πολλῷ τοῦτο πάντων μεῖζον***· αὕτη βελτίων πάντων, ἢ καὶ πλείων, ὅσῳ μεῖζον ἔχει τὸ κέρδος. οὐ γὰρ λιμὸν λύεις, ἀλλὰ θάνατον χαλεπόν. Ἦ μικρὰν ἐλεημοσύνην οἴει εἶναι, ψυχὴν ἀπορουμένην, κινδυνεύουσαν περὶ τῶν ἐσχάτων, ὑπὸ πυρώσεως συνεχομένην, δυνηθῆναι ἀπαλλάξαι τῆς νόσου; οἷον ὁρᾷς φίλον ὑπὸ φιλαργυρίας κατεχόμενον, ἐλέησον τὸν ἄνθρωπον.»

Δ' (582—595), ποὺ διὰ τὴν λιτότητα καὶ αὐστηρότητα τοῦ βίου του ὠνομάσθη "Νηστευτής,,, ὅλα του τὰ χρήματα τὰ διέθετεν διὰ τοὺς πτωχούς. Διὰ νὰ θεραπεύσῃ περισσότερον τὴν δυστυχίαν ἐδανείσθη μὲ χρεωστικὸν ὁμόλογον χρήματα ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Μαυρίκιον· τί εὗρον ὡς ἐνέχυρον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁσίου ἐκείνου κληρικοῦ; ἕνα πενιχρὸν "σκαμνί,, ἕνα εὐτελὲς μάλλινον φόρεμα καὶ μίαν προβειάν· ὁ αὐτοκράτωρ ἔσχισε τὸ ὁμόλογον καὶ μετέφερε τὰ ἀνωτέρω ἀντικείμενα εἰς τὰ ἀνάκτορα ὡς πολύτιμον θησαυρόν. Κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστὴν γονατίζων ἐπάνω εἰς τὴν εὐτελῆ ἐκείνην προβειὰν προσηύχετο κατὰ μόνας. Ἰωάννης ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας (606—616), διὰ τὸ διαρκὲς καὶ ἐνεργὸν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἐνδιαφέρον του ὠνομάσθη «Ἐλεήμων»· κάθε ἡμέραν συνετήρει 7000 πενήτων ἐξ Αἰγύπτου, ἐκ Συρίας καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν προερχομένων.

Φιλανθρωπία ἀνωτέρου περιεχομένου πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ἡ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα γενομένη χριστιανικὴ ἐνέργεια τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως Chiapa τοῦ Μεξικοῦ Βαρθολ. Las Casas πρὸς παραχώρησιν ἐλευθερίας ἢ μᾶλλον ἀνθρωπίνης ὁπωσδήποτε ζωῆς εἰς τοὺς αὐτόχθονας (Ἰνδιάνους) τοῦ εἰρημένου κράτους. Ἐδαπάνησεν (1474—1565) ὁλόκληρον ζωὴν διὰ νὰ λυτρώσῃ τοὺς δυστυχεῖς Ἰνδιάνους ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀπάνθρωπον μεταχείρισιν τῶν συμπατριωτῶν του. Ἑπτὰ φορὰς μετέβη εἰς Ἱσπανίαν διὰ νὰ κατορθώσῃ ὅπως διὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Ε' τὸ 1517 χορηγηθῇ εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τοῦ Μεξικοῦ τὸ πολυτιμότερον καὶ "καιριώτατον, κατά τινα ἔκφρασιν τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου, ἀγαθόν, ἡ ἀνθρωπίνη εὐγένεια καὶ ἡ ἐλευθερία,,. (²)

Οἱ σημερινοὶ κληρικοί, ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, ἰδίως ἐνοριακοί, καὶ ἐφόσον διαρκεῖ ὁ παρὼν πολύνεκρος καὶ δημιουργὸς ποικίλης δυστυχίας πόλεμος, καὶ μετὰ τὸν πόλεμον, ἔχουν πολλὰ νὰ ἐπιτελέσουν. Αἱ διάφοροι πληγαὶ τῆς κατὰ μέγα μέρος στεναζούσης Ἀνθρωπότητος εἶναι μεγάλαι. Πολλοὶ ἀναμένουν τὸ ἔλαιον τῶν καλῶν Σαμαρειτῶν· καὶ ὡς τοιοῦτοι πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ἐμφανισθοῦν οἱ κληρικοί. Τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς Κοινωνίας δὲν λύονται οὔτε μόνον μὲ τὰ ὅπλα, οὔτε μόνον μὲ τὰς συζητήσεις, οὔτε μόνον μὲ τὴν θέσπισιν νόμων. Ὁ δέκατος ἕβδομος αἰὼν εἶχε διακηρύξῃ ὡς σύνθημα τὸ ῥητὸν "quid leges sine moribus?,, (τί ὠφελοῦν οἱ νόμοι χωρὶς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ ἀτόμου;) Μεγάλος συντελεστὴς διὰ τὴν ἐπούλωσιν βαρυτάτων κοινωνικῶν πληγῶν θὰ εἶναι ἡ ἠθικοποίησις, ἡ βελτίωσις τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀτόμων. Ὀλίγον μετὰ τὸν προηγούμενον μεγάλον πόλεμον ἔγραφον ὅτι

2) Migne τόμ. 57 σε. 290.

"τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα ἐν τῷ συνόλῳ του εἶναι πρὸ παντὸς ζήτημα ἠθικόν„. (3)

Ὁ χειμὼν ἦλθε· ἡ μεγάλη αὐτὴ πόλις ἔχει πολλοὺς δυστυχισμένους διαφόρου φυλῆς καὶ θρησκείας. Κληρικοὶ ὑποστηρίξατε παντοιοτρόπως καὶ κυρίως ἠθικῶς τὰ φιλάνθρωπα ἱδρύματα· τονώσατε τὰ μαθητικὰ συσσίτια, τὸν τόσον εὐεργετικὸν αὐτὸν θεσμὸν ποὺ τόσον τιμᾷ τοὺς ὁπωσδήποτε εὐπόρους ὁμογενεῖς μας. Γίνετε οἱ πνευματικοὶ πατέρες καὶ προστάται τῶν ὀρφανῶν, παρηγορήσατε τοὺς θλιβομένους καὶ τοὺς ταλαιπωρουμένους· στηρίξατε καὶ ἐνισχύσατε ὅλους εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς εὐγενῆ ἀγῶνα. Ἄς διδάξωμεν μὲ τὰ ἔργα μας πρῶτον καὶ κατόπιν μὲ τὰ λόγια μας· "οὐδὲν γὰρ διδασκάλου ψυχρότερον ἐν λόγοις φιλοσοφοῦντος μόνον„, κατὰ τὸν ἴδιον Χρυσόστομον. Ἠμποροῦμεν νὰ ἀναδειχθῶμεν παράγοντες σοβαροί, συντελεσταὶ πολύτιμοι εἰς τὴν ἠθικὴν ἀναδημιουργίαν τῆς Ἀνθρωπότητος. Νὰ σπογγίσωμεν τὰ δάκρυα τῶν πονεμένων, τῶν κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον δυστυχισμένων, νὰ δροσίσωμεν τοὺς βυθισμένους εἰς τὴν ἀθυμίαν καὶ ἀπελπισίαν, νὰ μεταδώσωμεν εἰς ὅλους τὰς ἀρετὰς ἐκείνας τὰς ὁποίας, ἀποβλέπων εἰς τὴν ψυχικὴν ἀνωτερότητα τοῦ Σωκράτους, ὁ θεῖος Πλάτων ὠνόμασεν «ἀγάλματα θεῖα καὶ χρυσᾶ καὶ πάγκαλα καὶ θαυμαστά».

† Ο ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

3) Union ou Rapprochement des églises chrétiennes, préface

Η ΣΧΕΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΖΩΝΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΟΥΣ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Γ΄.

ΣΧΕΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΙΕΡΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 160)

Τοιαύτη ἦτο ἡ σχέσις καὶ τὰ καθήκοντα τῶν Ἐθνικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων πρὸς τοὺς κεκοιμημένους μέχρι τῆς ἐπὶ γῆς ἐπιφανείας τοῦ Λυτρωτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὗτος, διασαλπίσας πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν τῇ καινῇ διδασκαλίᾳ Αὐτοῦ καὶ τ' ἀψευδῆ δόγματα, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ οἰκεῖ τὸ πνεῦμα Αὐτοῦ (Α΄ Κορ. 3, 16) καὶ ὅτι τοῦτο ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν μεταβάλλεται εἰς ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον (Β΄. Κορ. 15, 53) ἄρδην ἀνέτρεψε τὰς κρατούσας σαθρὰς θεωρίας περὶ τῆς μετὰ θάνατον τύχης τῶν κεκοιμημένων καὶ ἐπαισθητῶς, ὡς εἰκός, ἠλλοίωσε τὰς εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς σχέσεως καὶ τῶν καθηκόντων τῶν ζώντων πρὸς τοὺς κεκοιμημένους ἀντιλήψεις τῶν ἀρχαίων καὶ προσέδωκεν εἰς αὐτὰς χροιὰν καὶ μορφὴν πλήρως συνᾴδουσαν πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ.

Οὕτω παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ Α΄ αἰῶνος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀποσκορακίσαντες πᾶν ἔθιμον ἀπᾷδον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, χριστιανοπρεπῶς ἐτίμων τοὺς ἐν Κυρίῳ κοιμωμένους ἀδελφοὺς αὐτῶν. Οὐδαμῶς δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπαύοντο οὗτοι, ὅπως ἀπονέμωσιν αὐτοῖς τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν δι' εὐχῶν καὶ δεήσεων ἐπ' ἐκκλησίας καὶ δι' ἐπὶ τούτῳ κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τελουμένων ἱερῶν μνημοσύνων ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν αὐτῶν.

Τὸ ἱερὸν ἔθιμον τῶν ἐπ' ἐκκλησίας εὐχῶν καὶ δεήσεων καὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ, καθ' ἣν ἡ ἀναίμακτος τοῦ Κυρίου θυσία μυσταγωγεῖται, τελουμένων ἱερῶν μνημοσύνων ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν κεκοιμημένων εἶναι πρᾶξις ἀρχαία τῆς Ἐκκλησίας. Μανθάνομεν δὲ τοῦτο 1) ἐκ τῶν διπτύχων, ἐν οἷς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἀνεγράφοντο καὶ ἐμνημονεύοντο ἐπ' ἐκκλησίας κατὰ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν λειτουργίαν ὀνόματα τῶν κεκοιμημένων καὶ 2) ἐκ τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν πολλῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν τάφων, ἐν αἷς φέρονται δεήσεις καὶ εὐχαὶ ὑπὲρ συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων τῶν ἐν αὐτοῖς κεκοιμημένων.

Ἐκ τῆς μαρτυρίας δὲ πλείστων ἄλλων συγγραφέων καὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μανθάνομεν ὡσαύτως ὅτι αἱ ἐν λόγῳ εὐχαὶ καὶ δεήσεις καὶ τὰ ἱερὰ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων οὐ μόνον ἀρχαία τῆς Ἐκκλησίας πρᾶξις εἶναι, ἀλλ' αὕτη κρίνεται ἅμα καὶ κατὰ πάντα λόγον ἀξιοσύστατος ὡς ἀναγκαιοτάτη καὶ τὰ μάλιστα ὠφέλιμος τοῖς κεκοιμημένοις.

Ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος περιγράφων τὰ τῆς κηδείας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου λέγει: «Τὸ τῆς μακαρίας ψυχῆς αὐτοῦ σκῆνος ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ λαῷ συναγελαζόμενον, θεσμῶν τε θείων καὶ μυστικῆς λειτουργίας ἀξιούμενον» (Εὐσεβ. βίος Μεγάλου Κωνσταντίνου Δ. 71 Migne 20,1225). Ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ὡσαύτως περιγράφων τὴν κηδείαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μονίκης ἀναφέρει: «Ἐνῷ τὸ σῶμα αὐτῆς παρὰ τὸν τάφον ἔκειτο, ἡ θυσία τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως προσεφέρετο κατὰ τὸ εἰωθὸς ὑπὲρ αὐτῆς» (Augustinus Confessiones lib. IX, XII καὶ XIII καὶ Migne P. L. 32, 777 καὶ 778). Ὁ Μέγας Κατηχητὴς σχετικῶς γράφει: «Ἐν τῇ λειτουργίᾳ προσφέρομεν εὐχὰς ὑπὲρ πάντων ἁπλῶς τῶν ἐν ἡμῖν προκεκοιμημένων, μεγίστην ὄνησιν πιστεύοντες ἔσεσθαι ταῖς ψυχαῖς, ὑπὲρ ὧν ἡ δέησις ἀναφέρεται, τῆς ἁγίας καὶ φρικωδεστάτης προκειμένης θυσίας» (Κυρίλ. Ἱεροσ. Μυσταγωγία Κατηχητικὴ Ε'. 9. Migne 33,1116). Ὁ Ἰ. Χρυσόστομος εἰς μίαν τῶν Ὁμιλιῶν αὐτοῦ κηρύττει: «Οὐκ εἰκῇ ἐνομοθετήθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων τὸ ἐπὶ τῶν φρικτῶν μυστηρίων μνήμην ποιεῖσθαι τῶν ἀπελθόντων. Ἴσασιν αὐτοῖς πολὺ κέρδος γινόμενον, πολλὴν τὴν ὠφέλειαν. Ὅταν γὰρ ἑστήκῃ λαὸς ὁλόκληρος χεῖρας ἀνατείνοντες, πλήρωμα ἱερατικόν, καὶ προκέηται ἡ φρικτὴ θυσία, πῶς οὐ δυσωπήσωμεν ὑπὲρ τούτων τὸν Θεὸν παρακαλοῦντες;» (Χρυσ. Ὁμιλία γ' εἰς Φιλιπ. § 4 Migne 62, 204). Καὶ ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς τέλος ὁρίζει: «Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ὁ μικρὰν ἀρετῶν ζύμην κτησάμενος μὴ παρθενικῶς δὲ ταύτην ἀρτοποιῆσαι, ἀλλὰ βουληθεὶς μέν, μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο ἢ ῥαθυμίας ἢ ἀμελείας ἢ ἀπαιδείας ἕνεκεν ἢ τῆς ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς, ἐπιφθασθεὶς δὲ καὶ θερισθεὶς παρ' ἐλπίδα, οὗτος οὐκ ἐπιλησθήσεται παρὰ τοῦ Δικαίου Κριτοῦ καὶ Δεσπότου, ἀλλ' ἐγερεῖ ὁ Κύριος αὐτῷ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοὺς οἰκείους καὶ ἀγχιστεῖς καὶ φίλους..... ἀναπληρῶσαι τοῦ οἰχηθέντος ἁμαρτήματα» (Δαμασκ. πρὸς τοὺς ἐν πίστει κεκοιμ. 21).

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων σαφέστατα ἐξάγεται, ὅτι κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν παράδοσιν τῶν Ἁγίων Πατέρων αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἡ τέλεσις τῶν ἱερῶν μνημοσύνων θεωρεῖται ὡς ἱεροτελεστία ἀρρήκτως καὶ ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μετὰ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας, καθ' ἣν ἡ ἀναίμακτος τοῦ Κυρίου μυσταγωγία τελεσιουργεῖται. Τὸ ἱερὸν μνημόσυνον, λέγει ὁ

ἱερὸς Μακάριος, κατά τε τὴν Γραφὴν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας τότε μόνον ἔχει ὠφέλιμα ἀποτελέσματα, ὅταν συνδυάζηται μετὰ τῆς ἀναιμάκτου τοῦ Κυρίου εὐχαριστίας.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡρίσθησαν τακταὶ ἐποχαί, καθ' ἃς τελοῦνται τὰ ἱερὰ μνημόσυνα ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν κεκοιμημένων. Οὕτω κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς διαταγὰς ταῦτα δέον νὰ τελῶνται τὴν τρίτην, τὴν ἐνάτην, τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ τὴν ἐτησίαν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ ὑπὲρ οὗ τελεῖται τὸ ἱερὸν μνημόσυνον. "Ἐπιτελείσθω τρίτα τῶν κεκοιμημένων διὰ τὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερθέντα καὶ ἔνατα εἰς ὑπόμνησιν τῶν περιοίκων καὶ τῶν κεκοιμημένων καὶ τεσσαρακοστὰ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον, Μωϋσῆν γὰρ οὕτως ὁ λαὸς ἐπένθησε, καὶ ἐνιαύσια ὑπὲρ μνείας αὐτοῦ (Ἀποστολ. Διατ. Η'. 43, Migne 1-1140)„. Μεταγενεστέρως δὲ προσετέθη καὶ ἡ περίοδος τοῦ τριετοῦς ἱεροῦ μνημοσύνου. Δύναται ὅμως ὁ χριστιανὸς καὶ ἐκτὸς τῶν περιόδων τούτων νὰ τελῇ ἱερὸν μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ κεκοιμημένου οἰκείου αὐτοῦ ὁσάκις βούλεται.

Γενικὰ μνημόσυνα τελοῦνται κατὰ τὰ δύο ψυχοσάββατα λεγόμενα, ἤτοι τὸ Σάββατον τῆς Καθαρᾶς Ἑβδομάδος καὶ τὸ Σάββατον τῆς παραμονῆς τῆς Πεντηκοστῆς. Ταῦτα δ' ἐπακολουθοῦσι τρισάγια ἐπὶ τῶν τάφων. Ἐσχάτως δ' ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν εἰσήχθη καὶ τὸ ἔθιμον τῶν ἐτησίων πανδήμων κοινοτικῶν ἱερῶν μνημοσύνων. Ἀξιέπαινος τυγχάνει ἡ τοιαύτη πρωτοβουλία καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι τὰ τοιαῦτα ἱερὰ μνημόσυνα ἀναπληροῦσι τὴν ἀδυναμίαν πολλῶν χριστιανῶν, οἵτινες δι' εὐνοήτους λόγους ἀδυνατοῦσι πολλάκις νὰ τελέσωσιν τὸ ἱερὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων οἰκείων αὐτῶν.

(Ἀκολουθεῖ)

† Ο ΠΡΟΥΣΗΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ

ΕΠΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Τὸ Κατὰ πλουτούντων ἔπος ἔπρεπε μᾶλλον νὰ φέρῃ τὴν ἐπιγραφὴν Κατὰ πλεονεξίας. Ἡ ἐξέτασις τοῦ περιεχομένου ὑπὲρ τοιαύτης ἐπιγραφῆς συνηγορεῖ.

Ἐξ ἀρχῆς θρηνεῖ ὁ ποιητὴς τοὺς πλεονέκτας καὶ ἀπλήστους οἱ ὁποῖοι εἶναι κυρίως ἀξιολύπητοι ὅπως οἱ παραπλῆγες καὶ μανιακοὶ ποὺ θεωροῦν ἰσχὺν τὴν νόσον τῶν φρενῶν καὶ

πλέουσιν οὐ πλέοντες, ἀθλοῦσι μόνοι
πλουτοῦσι βασιλεύουσι νικῶσι δίκας.
Ἅπαντα ταῦτα τῆς νόσου. Πείθει δὲ τίς ;

—Πῶς νὰ πείσῃ κανεὶς ἄρρωστον νὰ δεχθῇ φάρμακα, ἐνῷ αὐτὸς ἀγνοεῖ ὅτι πάσχει; Ὡς φλὸξ ἢ χείμαρρος ἢ λοιμὸς ζητεῖ νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ πάντων ὁ πλεονέκτης. Δὲν ἀπολαύει ὧν ἔχει διότι πάντοτε δὲν ἔχει ἀρκετά. Ἀπειλεῖ μὲ συκοφαντίας διὰ νὰ κερδίσῃ τὰ ὀλίγα τοῦ πτωχοῦ, τὸν ὀνομάζει ληστὴν διὰ νὰ τὸν ληστεύσῃ. Ἁρπάζει τὸν βοῦν τοῦ πτωχοῦ διότι ἐβρυχήθη δυνατώτερον τοῦ ἰδικοῦ του! ἁρπάζει τὸ δένδρον τοῦ πτωχοῦ διότι κάμνει σκιὰν ἔξω τοῦ φράκτου καὶ λυμαίνεται τάχα τὸν κῆπόν του! ἁρπάζει τὸ παιδὶ τοῦ πτωχοῦ διότι ἐπάτησε τὸν τόπον του!

—Τί μάταιοι κόποι! ἐνῷ ἁπλοῦν εἶναι τὸ ἀρκεῖσθαι οἷς ἔχομεν. Τὰ κτήματα εἶναι ἀμέτρητα, ἀδίκως ὑποφέρει ὁ ἄπληστος, μάχεται δικάζεται σοφιστεύεται· ψευδορκεῖ κατακουράζεται διὰ νὰ λάβῃ τὰ ἀλλότρια. Εἶναι ἀγενὴς ὅπως ὁ ἐν συμποσίῳ ἁρπάζων τὸ φαγητὸν τοῦ συνδαιτυμόνος. Παντοῦ εἶναι βδελυκτὴ ἡ ἀπληστία. Ἀλλ' ὁ πάσχων τὰς φρένας δὲν συναισθάνεται, ἔχει τὰ ἰδικά του, ἐρωτοτροπεῖ μὲ τὰ ξένα, ἐλπίζει τὰ πάντα. Ζητεῖ τὴν βοήθειαν μαστροπῶν ὅπως οἱ νοσοῦντες φιληδονίαν. Τιμᾷ τὸν χρυσόν. Ἡ σὴς βιβρώσκει τὴν ἐσθῆτα, οἱ σιτῶνες πλήρεις καὶ ἐκμεταλλεύεται τὰς δυστυχίας, τὸν λιμόν. Ἄλλαι ἀποθῆκαι στενάζουν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἀγαθῶν καὶ ἑτέρας ἐλπίζει νὰ γεμίσῃ. Οἱ κοῦφοι βλέπουν ὄνειρα ἐν καιρῷ ἡμέρας! Ἄλλας σφραγίζει καὶ ἑτέρας ἀνοίγει ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Φεῦ, ἰδέτε πῶς μαζεύει τὰς συμφορὰς τῶν πτωχῶν, ζητῶν νὰ κάμῃ δεύτερον θερισμὸν ἀπὸ τὴν γῆν τῆς δυστυχίας, ἐνῷ ἡ νὺξ ἴσως θὰ τὸν εὕρῃ νεκρὸν μέσων ἀναρπάξασα τῶν ποθουμένων. Τοκογλυφεῖ καὶ τρέφει τόκους μὲ τοὺς τόκους, τὰ δάκτυλά του κινοῦνται διαρκῶς διὰ νὰ μετροῦν τοὺς λογαριασμούς! Καὶ ὅλα

αὐτὰ διατί; Διὰ νὰ θησαυρίσῃ συμφορὰν διὰ τὸν ὄγκον τῆς τραπέζης, χάριν τοῦ στενοῦ λαιμοῦ, διὰ νὰ φουσκώσῃ τὴν κοιλίαν διὰ νὰ κερδίσῃ ἀρρωστίαν ἐκ τοῦ κόρου, οἰκίας περιττάς, χρυσωρόφους καὶ στιλπνάς, ἀλλὰ κενάς, διὰ νὰ ἔχῃ τέκνα ἐκτεθηλυμένα, σκιάσματα, ψυκτῆρας καὶ ἐκμεθύσματα, συνῳδίας καὶ κρότους ποὺ διαφθείρουν τὸ κάλλος τῆς εἰκόνος, διὰ νὰ ἀφήσῃ πλουσίους υἱούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ὑπενθυμίζουν τὴν ἀπληστίαν τοῦ πατρός! Χάριν τῶν κληρονόμων σου στρεβλώθητι, γενοῦ ἐκβιαστὴς μὴ παραλείπῃς κανὲν κακόν, ἐξερεύνα τὰ βάθη γῆς καὶ θαλάσσης, ξύνε καὶ πώλει τὰς τρίχας τῶν νεκρῶν, προσκύνει τὴν δεξιὰν ποὺ σὲ μαζεύει χρυσόν, τοὺς πάντας θεώρει κατώτερα τοῦ λαμβάνειν, ἐχθροὺς φίλους συγγενεῖς εὐεργέτας, ἀπορροφῶν τὰ πάντα ὅπως ἡ Χάρυβδις τὰ πλοῖα. Ἀλλὰ ὀλίγον ἀκόμη καὶ ὁ πλοῦτος θὰ ἐκβληθῇ ὡς ἔμετος στομάχου ὑπερκορεσθέντος! Ὀλίγον περίμενε καὶ ἰδοὺ ἡ τιμωρία, ἡ ὁποία εὔχομαι νὰ ἔλθῃ τώρα καὶ ὄχι μετὰ θάνατον. Καλόν σου εἶναι νὰ πτωχεύσῃς παρὰ νὰ πλουτῇς κακῶς, ταπεινὸς νὰ γίνῃς ἀπὸ ἀλαζών, νὰ μὴ θεωρῇς τὴν ἀσθένειαν ὡς ὑγείαν. Ὁ **Μίδας** ἀπέθανε διότι ἐπραγματοποιήθη ἡ εὐχή του νὰ γίνεται χρυσὸς ὅ,τι ἅπτεται. Ἔχιδναι τῆς αἰγυπτίας ἐρήμου πάσχουν δίψαν ἧς ἡ ἱκανοποίησις φέρει θάνατον, διότι ἡ δίψα καὶ ἡ ζωή των σβύνουν ὁμοῦ. Καὶ οἱ πλεονεκτοῦντες ἐπὶ τοῦ μάννα ἐτιμωροῦντο διότι τὸ περιπλέον καθίστατο ἄχρηστον ἐκ τῆς δυσοσμίας. Μᾶς δίδεται ὅ,τι χρειάζεται καὶ τοῦ ὑπερμέτρου ἡ ποινὴ εἶναι ἀπαίτησις τῆς δικαιοσύνης.

— Διατί δὲν πωλεῖς καὶ τὸ σῶμά σου; διατὶ δὲν ἀσπάζεσαι βίον λῃστάρχου τοιχωρύχου καὶ τυμβωρύχου, ἀφοῦ μόνον περὶ πλούτου σπουδάζεις ἀμεριμνῶν περὶ τῶν μέσων; Διὰ μικρὰν πνοὴν ζωῆς ἐδῶ, ἐκέρδισες τόσα ὥστε οὔτε τὰ γνωρίζεις. Μὴ σοὶ μόνῳ δοθήσεται ἡ οἰκουμένη; Εἶσαι πένης ἐπειδὴ νομίζεις ὅτι πάντοτε σοῦ λείπει κάτι, εἶσαι ἄκανθα φλεγομένη καὶ καίουσα τὰ πλησίον σου. Μὲ τὴν ἅλμην δὲν σβύνεται ἡ δίψα, οὔτε ἡ θέα τοῦ ποθουμένου παύει τὸ πάθος τοῦ ἐρῶντος, ἀλλὰ τὸ ἐξάπτει, ἡ δὲ ἀπληστία δὲν ἔχει φάρμακον τὸ κέρδος, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀντὶ νὰ θεραπευθῇ ὀρέγεται περισσότερα. Εἰς ὅλα πλὴν τῆς κακίας, ὑπάρχουν φάρμακα, διὰ τὸν πεινασμένον ἡ τροφή, διὰ τὸν κεκορεσμένον ἡ λιτότης, διὰ τὸν ὕδρωπα ἡ κένωσις, διὰ τὸν ὀφθαλμὸν τὸ σκότος, διὰ τὸν πενθοῦντα ὁ καιρός, διὰ τοὺς ναυαγοὺς ὁ φάρος καὶ ὁ λιμήν, διὰ τὴν κούρασιν αἱ ἀλοιφαί. Μόνον διὰ τοὺς πονηροὺς κανὲν πλὴν τῆς τιμωρίας. Καὶ αὐτὴν ὅμως οἱ δυσσεβεῖς τὴν περιφρονοῦν ἐν τῇ ἀπληστίᾳ των, ἐν τῇ σκοτοδίνῃ τῶν φρενῶν. Ἔχουν χαλκᾶ τὰ νῶτα καὶ ὅπως ὁ ἄκμων δὲν αἰσθάνεται τὰ κτυπήματα τοῦ σιδήρου! Ἐπὶ πλέον παραπονοῦνται κατὰ τοῦ δίδοντος τοῖς κακοῖς ἀγαθά — κακοὺς θεω-

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Βον) ***Ὁ Γάμος ὡς μυστήριον παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς***

Εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὁ Γάμος εἶναι ***μυστήριον*** (ἐκ τοῦ μύω = κλείω) ἡ λέξις μυστήριον ὑπονοεῖ ἐκεῖνο ὅπερ ἡ θρησκεία ἔχει κεκλεισμένον ἢ κρυπτὸν καὶ ἀκατάληπτον, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ ἀνώτερον λογικῶς συζητήσεως. Ἰδιαιτέρως μάλιστα ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ ὡς μυστήριον χαρακτηρίζονται καὶ λέγονται τὰ δόγματα, ὅσα καθ' ἑαυτὰ ἀκατάληπτα λογικῶς ὄντα ἐπαφίενται εἰς μόνην τὴν πίστιν τοῦ Χριστιανοῦ. Διότι κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας τὰ μυστήρια εἶναι ***ἀλήθειαι***, ἀλήθειαι ὅμως ἀκατάληπτοι καὶ ἀνεξήγητοι ἐνώπιον τῶν

ροῦντες μόνους τοὺς ἄλλους — καὶ ἐπὶ τέλους λέγουν: Τί τάχα; μήπως μόνον ἐγὼ δὲν εἶμαι σώφρων; μήπως ἄλλοι δὲν ἔχουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των πόλεις καὶ ἔθνη; μήπως μόνον ἐγὼ πλουτίζω κακῶς; Καὶ σοφιστεύονται. Ὑπενθυμίζουν τὸν μῦθον τῆς γλαυκός, ἡ ὁποία εἰς τὸν σκώπτοντα ἀπήντα ὅτι ἡ κεφαλή της δὲν εἶναι ἀσχημοτέρα τῆς τοῦ Διός, οἱ ὀφθαλμοί της τῶν τῆς Ἀθηνᾶς, ἡ φωνή της τῆς τῆς κίσσης, οἱ πόδες της τῶν τοῦ ψηρός. Καὶ δὲν ἐσκέπτετο ἡ σοφὴ ὅτι αὐτὴ ἔχει συλλήβδην ὅλας τὰς ἀσχημίας, γλαυκὴ δύσηχος λεπτόπους βαρύκρανος!

Ἀπὸ τοῦ στίχου 247 μέχρι τοῦ 379 ὁ ποιητὴς προτρέπει τὸν πλεονέκτην νὰ συνέλθῃ, νὰ σωφρονισθῇ καὶ νὰ παύσῃ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ χωρῶν πρὸς τοὺς κινδύνους. Ὁ ἐπίλογος τοῦ ἔπους τούτου εἶναι μεστὸς ὡραίων συμβουλῶν καὶ θερμῶν ἐκκλήσεων. Ἀγωνίζεται ὁ μέγας χριστιανὸς ποιητὴς νὰ σώσῃ ψυχάς. Ὑπομιμνήσκει ὅτι ὑπὸ τοῦ Παύλου ἡ πλεονεξία ἐχαρακτηρίσθη ὡς εἰδωλολατρεία:

Πέρας λόγου. Δέχου δὲ σὺν τρόμῳ λόγον.
Πολλῶν κακῶν ὄντων τε καὶ καλουμένων
εἰδωλολάτρης οὗτος εὕρηται μόνος
ὃ τῶν κακῶν μέγιστον ἐστιν ἐν βίῳ
Ρίψωμεν οὖν ρίψωμεν εἰδώλων τύπους
Μόνον θεὸν σέβοντες Ὅν γινώσκομεν..

† Ο ΕΛΑΙΑΣ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

ὁποίων πᾶς πιστὸς ὀφείλει νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ πιστεύῃ αὐτὰς ἀδιστάκτως καὶ νὰ παραδέχηται καὶ ὁμολογῇ ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀνωτάτου Δημιουργοῦ παραδοθείσας ἢ δογματισθείσας παρὰ τῶν ἁγίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τὴν ἀπεριόριστον αὐτῶν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν ἐπεκοινώνησαν μετ' Αὐτοῦ.

Τοιαῦται ἀλήθειαι ἐν τῇ θεοδιδάκτῳ ἡμῶν θρησκείᾳ εἶναι τὸ πῶς ἐνεσαρκώθη καὶ ἔπαθε καὶ ἐνεκρώθη καὶ ἀνέστη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Δημιουργοῦ ἐνῷ οὐδὲ στιγμὴν ἐχωρίσθη τῶν πατρικῶν κόλπων. Τὸ πῶς ἡ Ὑπεραγία Παρθένος ἐνῷ ἔτεκεν ἔμεινε πάλιν παρθένος· τὸ πῶς ὁ εἰς θυσίαν προσφερόμενος ἄρτος καὶ οἶνος μεταβάλλονται εἰς ἀληθὲς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· τὸ πῶς διὰ τῶν θερμῶν ἐπικλήσεων τῶν ἀρχιθυτῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐκκλησιάσματος ἡ θεία Χάρις κατέρχεται ἀοράτως ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ χειροτονουμένου ἱερέως καὶ τέλος πῶς ὁ ἐν ὕδατι ἡγιασμένῳ βαπτιζόμενος ἀπολύεται τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἀνακαινίζεται.

Κατ' ἐξοχὴν μυστήρια, ὡς γνωστὸν ἡ Ὀρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἔχει ὁρίσει ἑπτὰ πράξεις λατρείας ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλας μὲν διέταξεν αὐτὸς οὗτος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἄλλας δὲ οἱ θεῖοι αὐτοῦ Ἀπόστολοι καὶ Μαθηταί. Εἶναι δὲ αὗται τὸ ***Βάπτισμα***, τὸ ***Χρίσμα***, ἡ ***ἐξομολόγησις***, ἡ ***εὐχαριστία***, ἡ ***ἱερωσύνη***, ὁ ***γάμος*** καὶ τὸ ***εὐχέλαιον***. Ὡς ἓν ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν μυστηρίων θεωρούμενος ὁ γάμος εἶναι ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος δεσμὸς τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶναι ἡ νόμιμος τεκνοποίησις, εἶναι τὸ ἱερὸν σημεῖον τὸ ἀναπαριστῶν τὴν ἐν τῇ φύσει ἕνωσιν τοῦ Ι. Χ. μετὰ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ τῆς πνευματικῆς χάριτος καὶ τέλος εἶναι τὸ σύμβολον τὸ ὁποῖον φέρει τοὺς δύο διὰ τοῦ γάμου ἑνουμένους συζύγους εἰς ἀγάπην ἁγνὴν καὶ ἰσόβιον καὶ εἰς βίον εἰρηνικὸν καὶ εὐάρεστον, ὥστε νὰ διαμένωσιν ἁγνοὶ καὶ καθαροὶ κατὰ πάντα.

Ἐντεῦθεν αὐτονόητον τυγχάνει τὸ ὅτι καὶ μετὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἐνταῦθα ἰσχὺν τοῦ Ἑλβετικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, καθ' ἣν ἡ πολιτεία ὡς νόμιμον γάμον ἐθέσπισε καὶ ἀναγνωρίζει μόνον τὸν ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν γενόμενον τοιοῦτον, ὃν καὶ καταγράφει εἰς εἰδικὰ μητρῶα τῆς Δημαρχίας, οἱ Χριστιανοὶ καθ' ὑποχρέωσιν θρησκευτικήν των σπεύδουν νὰ ζητήσωσι παρὰ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν νὰ εὐλογήσωσι τοὺς γάμους των ἐν τοῖς ναοῖς καὶ ἐκκλησιαστικῶς καὶ ἐπικαλεσθῶσιν ἐπ' αὐτῶν οἱ μελλόνυμφοι τὰς σχετικὰς μὲ τὸ ἱερὸν τοῦτο μυστήριον τοῦ γάμου εὐχάς, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀπαρεγκλίτως τηρεῖται ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ἤδη ἔτη ἀφ' ὅτου ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ καὶ ἐφαρμογῇ ὁ ἀνωτέρω νόμος

τοῦ Κράτους, καθ᾽ ὅν ὑποχρεοῦνται ὡς εἴπομεν οἱ μέλλοντες νὰ συνάψωσι γάμον νὰ νομιμοποιήσωσι τὴν ἕνωσίν των ἀρχικῶς παρὰ τῇ πολιτείᾳ ὁπότε καὶ μόνον ἀναγνωρίζεται ὑπ᾽ αὐτῆς ὡς νόμιμος ὁ γάμος.

Οἱ Γάμοι κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Καὶ κατ᾽ αὐτοὺς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὁ γάμος ἀπετέλει μίαν ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας κοινωνικὰς πράξεις καὶ ἱερὰς τελετάς. Παρ᾽ αὐτοῖς οὔτε ἡ νύμφη, οὔτε ὁ μὴ αὐτεξούσιος νυμφίος ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἰδίαν γνώμην. Ἀπόλυτος κύριος διὰ νὰ κανονίσῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς θυγατρός του ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ ὁποίου ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαία ἡ συγκατάθεσις πρὸς γάμον της. Ὁσάκις δὲ ἐδυστρόπει αὕτη, ἐπεσείετο ἐπ᾽ αὐτῆς ἡ πατρικὴ κατάρα ἢ καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο βία.

Τὴν προπαρακευαστικὴν διὰ τὸν γάμον ἐργασίαν ἐξετέλουν οἱ ***προξενηταὶ*** ἢ αἱ ***προξενήτριαι*** ἢ ***κουρκουσοῦραι***, πρόσωπα ἔχοντα ὡς ἐπάγγελμα τὸ ***προξενεῖν*** καὶ ἀναλαμβάνοντα ἀντὶ ἀμοιβῆς νὰ ἐξεύρωσι καὶ συστήσωσι τὸν κατάλληλον γαμβρὸν ἢ νύμφην. Ὡς θεμελιώδης παρὰ Βυζαντινοῖς προεισαγωγικὴ τοῦ γάμου πρᾶξις ἐθεωρεῖτο ὁ ***ἀρραβών***, ὅστις συνωδεύετο καὶ ὑπὸ ἱερολογίας κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδίδετο ***δακτύλιος*** καὶ ἀντηλλάσσετο τὸ ***φίλιον φίλημα***. Συνετάσσοντο καὶ τὰ προικῷα συμβόλαια (προικοσύμφωνα) ὑπὸ νοταρίων ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων. Εἰς τὸν γαμβρὸν ἐδίδοντο ὡς προὶξ (προίξ, προικίον, τράχωμα, φερνὴ) οὐ μόνον χρυσᾶ νομίσματα μετρητὰ ἀλλὰ καὶ φορέματα πολύτιμα ὑφαντά, ἅτινα αἱ νύμφαι ὕφαιναν, κοσμήματα, ἀκίνητα, οἰκιακὰ ἔπιπλα, σκεύη, ζῷα διάφορα, δοῦλοι καὶ δουλίδες.

Ὁ γαμβρὸς ἢ ὁ πατήρ του ἔδιδον εἰς τὴν νύμφην δῶρα συνιστάμενα εἰς κοσμήματα καὶ νυμφοστολισμόν. Τὸ αὐτὸ ἐποίουν καὶ οἱ φίλοι τῆς οἰκογενείας. Ἐκτὸς τούτων ὁ γαμβρὸς κατὰ τὴν σύναψιν τῶν συμβολαίων ὥριζεν ὡς δωρεὰν πρὸς τὴν νύμφην χρήματα ἢ καὶ κτήματα τὰ ὁποῖα ἐδικαιοῦτο αὕτη νὰ κατέχῃ πρὸς ἰδίαν ἐξασφάλισιν ἐν περιπτώσει χηρείας· ἡ δωρεὰ αὕτη ἐκαλεῖτο ***θεώρητρον***.

Εἰς τὰ προεόρτια τοῦ γάμου ἀνῆκε καὶ ὁ στολισμὸς τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου τοῦ ***παστοῦ*** (παστοπήγια) καὶ τῆς νυμφικῆς κλίνης παστοῦ ἐπίσης καλουμένης. Θάλαμος καὶ κλίνη ἐκαλύπτοντο δι᾽ ὀθονῶν καὶ ποικίλων παραπετασμάτων. Πολύτιμα ὑφάσματα, ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκεύη, κομψοτεχνήματα καὶ ἄλλα ἐξετίθεντο πρὸς κοινὴν θέαν ἐνῷ ἀπηγγέλλοντο καὶ ᾄσματα κατάλληλα. Τὰ παστοπήγια ἐτελοῦντο τὴν Πέμπτην πρὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Γάμου.

(Ἀκολουθεῖ)

Ν. ΦΕΡΜΑΝΟΓΛΟΥΣ (Ἰατρὸς)

Η ΑΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΙΒΩΡΙΟΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓ. ΕΥΦΗΜΙΑΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΥ

Ἐπανέρχομαι καὶ πάλιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Εὐφημίας τοῦ Ἱπποδρόμου. Εἰς τὸ προηγούμενον φυλλάδιον τῆς "Ὀρθοδοξίας„ κατεχώρισα καὶ τὸ ἑξῆς χωρίον τοῦ Θεοφάνους (τέλη τοῦ Η´ αἰῶνος καὶ ἀρχὰς τοῦ Θ´) σχετικὸν πρὸς τὸν ἐν λόγῳ ναόν· τούτῳ τῷ ἔτει —6047 = 539— μηνὶ Ἰουλίου ια´, Ἰνδικτιῶνος γ´, ἐν τῇ συνάξει τῆς **Ἁγίας Εὐφημίας τοῦ Ὅρου** γέγονε σεισμὸς μέγας». Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Θεοφάνους φανερώνουν καὶ τὸν χρόνον περίπου τῆς ἐν τῷ —μέρους αὐτῆς τοὐλάχιστον — ἱ. ναῷ τῆς ἁγ. Εὐφημίας τοῦ Ἱπποδρόμου ἐσχάτως ἀνακαλυφθείσης εἰκονογραφίας. Ἐκτὸς τούτου ὑπαινίσσονται καὶ ἓν ἕτερον γεγονός, ὅτι δλδ. ὁ παρὰ τὸν Ἱππόδρομον ἱερὸς ναὸς τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ὅπου ἡ σύναξις τὴν 22 Ἰουλίου, ἐγνωρίζετο καὶ ὡς ναὸς τῆς Ἁγίας Εὐφημίας **τοῦ Ὅρου** πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν τιμωμένων ἐπ' ὀνόματι τῆς ἰδίας Ἁγίας. (1)

Περὶ τῶν παρὰ τὸν Ἱππόδρομον ἀνασκαφῶν ἐδημοσίευσε βραχεῖαν μελέτην ("Cumhuriyet„ 11 Νοεμβρίου 1942) καὶ ὁ γνωστὸς Βυζαντινολόγος A. M. Schneider ὁ καὶ δημιουργὸς αὐτῶν. Καὶ κατὰ τὸν ἀρχαιολόγον τοῦτον πρόκειται περὶ ἑξαγώνου βασιλικῆς σκεπαζομένης ὑπὸ θόλου ἀναγομένης δὲ εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

Σειρὰ κιόνων — τῶν ὁποίων λείψανα σώζονται — ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐχώριζε τὸ ἱερὸν βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸν (ναῦν). Ἀνεκαλύφθησαν ὡραιότατοι καὶ θαυμασίως κεκοσμημένοι κιονίσκοι στηρίζοντες τὴν ἁγίαν Τράπεζαν καὶ τὸ ἀρχαῖον κιβώριον. Ἡ διὰ πρασίνων καὶ ἐρυθρῶν

1) Καθὼς ἀναφέρουν τὰ Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως (ἔκδ. Preger), ὑπῆρχον καὶ ἐν τοῖς Ὀλυβρίους καὶ εἰς τὸ «Πετρὶν» – δλδ. Σεχζαντὲ καὶ Οὖν Καπὰν — ναοὶ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ἐκτὸς τοῦ ἐν Χαλκηδόνι. «Τὴν δὲ ἁγίαν Εὐφημίαν τὴν μονὴν καὶ τοὺς τάφους τοὺς ὄντας εἰς τὸ Πετρὶν καὶ λουτρὸν Βασίλειος ὁ βασιλεὺς ἀνήγειρεν» (σ. 274) «Τὴν δὲ Ἁγ. Εὐφημίαν τοῦ Ὀλυβρίου ἤρξατο κτίζειν ἡ θεήλατος Εὐδοξία».(σ. 238).» Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἀνήγειρεν τῆς Ἁγ. Εὐφημίας τῆς πανευφήμου τὸν ναὸν ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ τιμήσας αὐτὸν διὰ πολυτελοῦς ὕλης· παρελθόντων δὲ υμβ (442) χρόνων, ἐλθόντος τοῦ μισοθέου Κοπρωνύμου, ἀρμαμέντον καὶ κοπροθέσιον τοῦτον ἐποίησεν καὶ τὸ λείψανον τῆς ἁγίας σὺν τῇ λάρνακι εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ἀπέρριψεν· μετὰ δὲ χρόνους λζ´ Εἰρήνη ἡ εὐσεβεστάτη Ἄνασσα ἡ Ἀθηναία τοῦτον πάλιν ἀνῳκοδόμησεν καὶ τὸ λείψανον εὑροῦσα ἔφερεν (σ. 216-217).

λίθων διακόσμησις τῶν μαρμαρίνων κιόνων, καθὼς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Schneider, μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν διὰ μωσαϊκῶν διακόσμησιν. Κατὰ τὸν ἴδιον Βυζαντινολόγον τοιούτου εἴδους κίονες διὰ πρώτην φορὰν

Ἡ μάρτυς Εὐφημία ριπτομένη εἰς τὰ ἄγρια θηρία.(*)

ἀνακαλύπτονται ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀποδεικνύουν δὲ καὶ τὴν πολλαχόθεν γνωστὴν ἐν τοῖς τοιούτοις ἄκραν πολυτέλειαν τῶν Βυζαντινῶν (Ch. Diehl, Leclerque. κ.ἄ.). Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ ἡ κοίλη μαρ-

*) Ἡ παράστασις τοῦ εἴδους τούτου τοῦ μαρτυρίου τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, ἂν πράγματι ἀνήκῃ εἰς τὰ τέλη τοῦ ὀγδόου ἢ ἀρχὰς τοῦ ἐνάτου αἰῶνος δὲν πρέπει νὰ μνημονεύεται μόνον ὑπὸ τοῦ Συμεὼν τοῦ Μεταφαστοῦ (10ου αἰῶνος) ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀρχαιοτέρων.

[illegible] μετὰ τοῦ προσηρτημένου κιβωρίου.

[illegible] τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τοῦ Ἱπποδρόμου.

[illegible] Schneider [illegible]

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

---

2) «[illegible]»

ΠΕΡΙ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΕΙΔΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 1[illegible])

[illegible]

1) [illegible]

2) Αἱ κατ' ἰδίαν Πόλεις καὶ Κῶμαι (Civitates, Municipia).

3) [illegible] Σωματεῖα (Universitates personarum Collegia) [illegible]

4) Τὰ Ἱδρύματα (Pia corpora, Piae Causae).

5) [illegible] (Hereditas jacens).

***

[illegible]

ΟΜΑΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΛΥΣΙΣ ΑΥΤΩΝ

Σωματεῖον εἶναι ἡ πρὸς ἐπίτευξιν ὡρισμένου σκοποῦ πλειόνων προσώπων ἕνωσις, ἧς ἕνεκα ταῦτα παρίστανται ὡς νέον διάφορον τῶν καθ' ἕκαστον καὶ αὐθύπαρκτον προσώπων σύνολον. Τοιαῦτα δὲ εἶναι οἱ παντοειδεῖς σύλλογοι, συντεχνίαι καὶ Λέσχαι. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσώπων, ὧν ἡ Ἕνωσις νομικὸν ἀποτελεῖ πρόσωπον, ὑπάρχει ρῆσις καθ' ἣν (Tres faciunt Collegium —) τρεῖς σύστημα ποιοῦσιν. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι κανὼν ἀπόλυτος ἀλλὰ ὁδηγίαι μᾶλλον εἰς τὸν δικαστὴν διότι καὶ δύο ἀποτελοῦσι σωματεῖον.

Ἐπὶ τῶν σωματείων τὸ σύνολον εἶναι ἀνεξάρτητον τῶν καθ' ἕκαστον ἀτόμων, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἰδιάζον αὐτῷ χαρακτηριστικὸν ὅτι οὐδεμία ἐκ τῆς τῶν μελῶν ἀλλαγῆς ὑφίσταται ἀλλοίωσις εἴτε οἱ τοῦ συστήματος μένουσι ἢ μέρος ἢ πάντες ἠλλάγησαν, οὔτε νοεῖται προσώπων ἕνωσις μὴ ἐπιδεχομένη τὴν τῶν μελῶν ἀλλαγήν.

Σωματεῖα ἐπιδιώκοντα σκοπὸν ἀνήθικον ἢ ἄλλως ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀπαγορευόμενον δὲν ἀποτελοῦσι νομικὸν πρόσωπον, τὰ δὲ παρ' αὐτῶν κτηθέντα διέπονται ὑπὸ ἰδιαιτέρων νόμων.

Ἑκάστη ὁμὰς ἢ Σωματεῖον ἔχει κατὰ κανόνα ἴδιον ὀργανισμὸν δι' οὗ πλείονα πρόσωπα εἰς ἑνιαῖον ὅλον συντάσσονται, ὁ δὲ ὀργανισμὸς οὗτος βάσιν ἔχει ὁτὲ μὲν κανόνα τοῦ δικαίου ὁτὲ δὲ εἶναι προϊὸν τῆς ἰδιωτικῆς βουλήσεως.

Τὸ Σωματεῖον, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατὰ τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον ἱκανότητα δὲν ἀφομοιοῦται τῷ φυσικῷ προσώπῳ, ἀπολαύει ἱκανότητος ὡς πρὸς μόνας τὰς τῆς περιουσίας σχέσεις οὐχὶ δὲ καὶ ὡς πρὸς τὰς τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι τὸ Σωματεῖον ὡς νομικὸν πρόσωπον εἶναι δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ὑποκείμενον, συνέπεται ὅτι τὸ Σωματεῖον καὶ ὄχι τὰ καθ' ἕκαστον μέλη εἶναι κύριον τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων, αὐτὸ εἶναι δανειστὴς καὶ ὀφειλέτης καὶ τοῦτο δηλοῖ ὁ Κανὼν (ὅπερ ἡ ὁμὰς χρεωστεῖ, οἱ καθ' ἕκαστον οὐ χρεωστοῦσι οὔτε χρεωστοῦνται).

Ἡ πρὸς δικαιοπραξίαν ἱκανότης προϋποτίθησι βούλησιν, ἣν μόνον ὁ ἄνθρωπος ἔχει, διότι ὡς φυσικὸς ὀργανισμὸς κέκτηται καὶ τὴν ἱκανότητα ὅπως ἐκδηλώσῃ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ βούλησιν ἔννομα ἐπαγομένην ἀποτελέσματα, ἐνῷ τὸ Σωματεῖον εἶναι νομικὸς ὀργανισμὸς δι' οὗ πλείονα φυσικὰ πρόσωπα εἰς ἑνιαῖον συντάσσονται ὅλον, μὴ δυνάμενον τούτου ἕνεκα ἰδίαν νὰ ἔχῃ βούλησιν, ἀλλὰ τὸ σωματεῖον πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ δεῖται τῆς πρὸς δικαιοπραξίαν ἱκανότητος, ἧς ἄνευ ἀτελὲς παραμένει κατασκεύασμα καὶ νεκρὸν κεῖται σῶμα, οὐδὲν δυνάμενον νὰ ἐπιχειρήσῃ. Δι' ὃ τὸ δίκαιον τεχνικῶς ἀπέμεινεν εἰς τὸ Σωματεῖον

τὴν πρὸς δικαιοπραξίαν ἱκανότητα ὁρίσαν ὅτι αἱ πράξεις ὡρισμένων φυσικῶν προσώπων ἐκλαμβάνονται ὡς πράξεις αὐτοῦ τοῦ Σωματείου.

Τὸ δὲ ζήτημα, ὁποῖα τὰ πρὸσωπα, ὧν ἡ βούλησις ὡς ἡ τῶν Σωματείων λογίζεται καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν αὕτη καταρτίζεται, ἤρτηται ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν, δι' οὗ ὁρίζονται τὰ τοῦτο ἐκπροσωποῦντα πρόσωπα καὶ ἡ ἔκτασις τῆς ἐξουσίας αὐτῶν, ὅτε τὰ ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων ὀργάνων καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀπονεμομένης αὐτῆς ἐξουσίας, πεπραγμένα λογίζονται, ὡς ἡ τοῦ Σωματείου βούλησις. Πᾶν δὲ τὸ παρὰ ταῦτα γενόμενον, δὲν εἶναι οὔτε βούλησις οὔτε πρᾶξις αὐτοῦ.

('Ακολουθεῖ)

ΕΥΘ. ΜΑΥΡΙΔΗΣ
Διευθυντὴς τοῦ Τουρκικοῦ Γραφείου
τῶν Πατριαρχείων

Σημ. — Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος τῆς «'Ορθοδοξίας» σελὶς 166 καὶ στ. 4 εἰς τὴν φρᾶσιν **«Servi personam non habent»** ἐκ τυπογραφικῆς παραδρομῆς παρεισέφρησεν ἡ λέξις **«pervis»**, ἥτις μὴ ἔχουσα σημασίαν τινὰ εἶναι παντελῶς περιττή.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ λειτουργία

Μετ' ἐπιβαλλούσης ἱεροπρεπείας, ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἐκκλησιάσματος, ἐτελέσθη ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἡ ἐπὶ τῇ μνήμῃ (30 τοῦ μ.) τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, Ἱδρυτοῦ τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, νενομισμένη Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Λειτουργία. Κατὰ τὸν ἑσπερινὸν ἐχοροστάτησεν ἡ Α. Θ. Παναγιότης. Αὐθημερὸν τῇ Α. Θ. Παναγιότητι συνελειτούργησαν οἱ σεβ. Μητροπολῖται Χαλκηδόνος κ. Μάξιμος, Προύσης κ. Πολύκαρπος, Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶς, Σάρδεων κ. Γερμανός, Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος, Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβος, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιος, Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντῖνος, Χριστουπόλεως κ. Μελέτιος, Λαοδικείας κ. Δωρόθεος καὶ Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανός. Τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξεφώνησεν ἀπὸ τοῦ ἱ. ἄμβωνος ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἐλαίας κ. Ἀγαθάγγελος. Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως καὶ τὴν Κυριακὴν προσευχὴν ἀπήγγειλεν ὁ Μ. Λογοθέτης κ. Κυριακὸς Γκιώκας. Παρῆσαν ἐκ τῶν ἐπισήμων ὁ ἐντιμ. κ. Σπυρίδων Καπετανίδης, Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τῆς εὐγενεστάτης συζύγου αὐτοῦ, καὶ ὁ ἐντιμ. κ. Μπογδὰν Τζόλεβιτς, Πρόξενος τῆς Γιουγοσλαβίας, ἐκπροσωπῶν τὸν Γεν. Πρόξενον ἀσθενοῦντα, μετὰ τοῦ Διερμηνέως τοῦ Γεν. Προξενείου κ. Δὲ Κόκ. Ἐπίσης παρέστησαν ὁ ἐνταῦθα Σέρβος Πρωθιερεὺς αἰδεσιμολ. κ. Πέτρος Χαϊδούκοβιτς οἱ Ὀφφικιάλοι τῆς Ἐκκλησίας, τὰ μέλη τοῦ ἐντίμου Νομικοῦ Συμβουλίου τῶν Πατριαρχείων καὶ πλεῖστοι ἐκ τοῦ κόσμου τῶν Γραμμάτων καὶ τοῦ Ἐμπορίου·

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ κατὰ τὰς Κυριακὰς τῆς 1ης 8ης, καὶ 29ης.

Πατριαρχικὸς Ναὸς

Τῇ Κυριακῇ, 15 τοῦ μ., ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ σεβ. Μητροπολίτης Λαοδικείας κ. Δωρόθεος, προστὰς τοῦ κατ' αὐτὴν τελεσθέντος ἐτησίου μν η μοσύνου τοῦ ἐκ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Ναοῦ ἀειμνήστου Χαραλάμπους Ἁγνιάδου.

—Τῇ Κυριακῇ, 22α τοῦ μ. τῆς θείας λειτουργίας ἐν τῷ Π. Ναῷ προέστη ὁ σεβ. Μητροπολίτης Δέρκων κ. Ἰωακείμ, τελέσας καὶ τὴν εἰς πρεσβύτερον χειροτονίαν τοῦ, ἐξ ἀποφάσεως τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, προσληφθέντος ὡς ἐφημερίου τοῦ Π. Ναοῦ μετὰ καθηκόντων γραμματέως ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, πανοσ. κ. Ἱερωνύμου Κωνσταντινίδου, ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, τέως Ἀρχιδιακόνου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δέρκων.

Πατριαρχικὰ συγχαρητήρια — εὐχαὶ

Ἐπὶ ταῖς ἐθνικαῖς ἑορταῖς Πολωνίας (11 τοῦ μ.) καὶ Ἀλβανίας (28 τοῦ μ.) ἡ Α. Θ. Παναγιότης διεβίβασε καταλλήλως τὰς συγχαρητηρίους Αὐτῆς εὐχὰς εἰς τὰ οἰκεῖα ἐνταῦθα Γεν. Προξενεῖα.

—Ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ συσσιτίου τοῦ ἱ. Ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Φερίκιοϊ (1 τοῦ μ.) παρέστη ἀπὸ μέρους τῆς Α.

Θ. Παναγιότητος, διαβιβάζων τὰς εὐχὰς Αὐτῆς εἰς τοὺς ὑπὲρ τοῦ Συσσιτίου κοπιῶντας καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ σιτιζομένους, ὁ πανοσ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Γεράσιμος.

Ὀφφίκια

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀμείβουσα τὴν ζηλωτὴν διακονίαν τοῦ ἐκ τῶν κληρικῶν τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ἱερατικῶς προϊσταμένου Ἁγ. Ἀποστόλων Φερίκιοϊ πανοσ. Συγκέλλου κ. Ἀλεξάνδρου Καντώνη, προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ὀφφίκιον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἡ χειροθεσία τοῦ εἰρημένου, ἐτελέσθη σεπτῇ Πατριαρχικῇ ἐντολῇ, ὑπὸ τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Λαοδικείας κ. Δωροθέου, λειτουργήσαντος τῇ 1ῃ τοῦ μηνὸς ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ ἁγ. Ἀποστόλων Φερίκιοϊ.

—Εἰς ἐπιβράβευσιν τῆς εὐόρκου ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν διακονίας ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἐκ τῶν ἐφημερίων Σταυροδρομίου πανοσ. ἱερομονάχου κ. Βασιλείου Ἀνθουλάκη, ἀπενεμήθη αὐτῷ παρὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τὸ ὀφφίκιον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς. Τὴν χειροθεσίαν τοῦ κληρικοῦ τούτου ἐτέλεσεν σεπτῇ ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ Ἀρχιερατικῶς Προϊσταμενεύων Σταυροδρομίου σεβ. Μητροπολίτης Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντῖνος ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν Εἰσοδίων Σταυροδρομίου κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἱ. Ναοῦ (21 τοῦ μ.) λειτουργίαν αὐτοῦ.

Διορισμὸς διακόνου

Διωρίσθη ἀπὸ τῆς 1ης τοῦ λήξαντος μηνὸς διάκονος καὶ ἱεροκήρυξ τοῦ ἱ. ναοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ὑψωμαθείων ὁ ἱερολ. κ. Χρύσανθος Μαρκόπουλος, ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῆς Ἱ. Θ. Σχολῆς Χάλκης τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Συνοδικαὶ συνεδρίαι. Κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος συνῆλθεν εἰς τὰς τακτικὰς αὐτῆς συνεδρίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Ἱερὰ Μητρόπολις Ρόδου. Κατόπιν σχετικοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν γράμματος τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Ρόδου κ. Ἀποστόλου, μελετηθέντος τοῦ ζητήματος τῆς ἐκδόσεως τῶν διαζυγίων τῶν χηρευουσῶν ἐν Δωδεκανήσῳ Μητροπόλεων καὶ τῆς Πάτμου, ἐνεκρίθη ἵνα ἐκδίδῃ ταῦτα ἐπιτροπικῶς ἡ Α. Σεβασμιότης, τῆς σχετικῆς ἐντολῆς διαβιβασθείσης αὐτῇ τηλεγραφικῶς.

Ἱερὰ Μητρόπολις Λέρου. Διὰ γράμματος αὐτοῦ ὁ σεβ. Μητροπολίτης Λέρου κ. Ἀπόστολος ἀνεκοινώσατο τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐντολῆς μεταβὰς εἰς Πάτμον ἐχειροτόνησε τοὺς ἐγκριθέντας τρεῖς ἀδελφοὺς τῆς Μονῆς.

Μητρόπολις Θυατείρων. Δι' ἐκθέσεως αὐτοῦ ὁ σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανὸς ἐγνώρισε διὰ μακρῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν διαγραφομένην ἐν Λονδίνῳ κίνησιν, λαβοῦσαν καὶ συγκεκριμένον ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως καὶ ἐπιδιώξεως περιεχόμενον, πρὸς ἐπικράτησιν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ.

Ὀφφίκιον Μεγάλου Λογοθέτου. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀνεκοινώσατο ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 24 Νοεμβρίου ὅτι εἰς ἐπιβράβευσιν τῆς βαθείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν στοργῆς καὶ ἀφοσιώσεως καὶ τῶν πολλῶν καὶ προθύμως πάντοτε ἐν εὐσεβόφρονι διαθέσει παρεχομένων τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπηρεσιῶν ὑπὸ τοῦ ἐντιμοτατάτου κ. Κυριακοῦ Γκιώκα, Νομικοῦ Συμβούλου τῶν Πατριαρχείων, ἀπένειμεν αὐτῷ τὸ ὀφφίκιον τοῦ Ἄρχοντος Μεγάλου Λογοθέτου.

Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος εὐχαρίστως ἔλαβε γνῶσιν τῆς ὡς ἄνω ἀνακοινώσεως τῆς Α. Θ Παναγιότητος.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης χοροστατήσασα κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς 27ης τοῦ μηνὸς ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ Πατριαρχικῷ Παρεκκλησίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, προεχειρίσατο τὸν ἐντιμότατον κ. Κυριακὸν Γκιώκαν εἰς Μέγαν Λογοθέτην τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Αὐθημερὸν ἀπελύθη τῇ Α. Ἐντιμολογιότητι καὶ τὸ νενομισμένον Πατριαρχικὸν Πιττάκιον.

ΙΕΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Ἡ Διεύθυνσις τῆς Σχολῆς. Ἀντὶ τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Φιλαδελφείας, κ. Αἰμιλιανοῦ, κληθέντος μετὰ ὑπερδεκαετῆ σχολαρχίαν, εἰς παρεδρείαν ἐν τῇ Ἁγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ, διωρίσθη, προτάσει τῆς Ἐφορείας καὶ Συνοδικῇ ἐγκρίσει, ὁ πανοσιολογ. Ἀρχιμ. κ. Χρυσόστομος Κορωναῖος, ἀπὸ δεκαπενταετίας δοκίμως διδάσκων τὴν ἱ. Θεολογίαν.

Ὁ τέως σχολάρχης θὰ διατηρήσῃ ἔν γε τῷ παρόντι τὴν ἕδραν τοῦ συστηματικοῦ κλάδου.

Διόρθωσις τυπογραφικῶν ἀβλεψιῶν τοῦ προηγουμένου φυλλαδίου

Σελὶς 193 στ. 10 ἀντὶ βέβαοι ἀνάγνωθι βέβαιον
» 194 » 5 ἀνὰ 1622 ἀνάγνωθι 1626
» 195 » 3 διαγραπτέα ἡ μετὰ (451). καὶ συνεχίζεται ἡ φράσις πρὸς κλπ.
» 195 » 12 μετὰ τὴν λέξιν Εὐαγγέλιον προσθετέον ἀριθ. 12.